

Аман

Р.Қ.Керімбаева, К.К.Джайнакова, Г.К.Абдимұратова

**«ЕРТЕГІЛЕР ЕЛІНДЕ» МЕКТЕП ЖАСЫНА
ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН**

Әдістемелік құрал

Тараз - 2017 жыл

ӘОЖ 373.2
КБЖ 74.102
К 32

Керімбаева Р.К., Джайнакова К.К., Абдимұратова Г.К.

«Ертегілер елінде» мектеп жасына дейінгі балаларға арналған әдістемелік құрал. Тараз, 2016.-92 бет.

Әдістемелік құралды баспаға М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің Ғылыми кеңесі ұсынған (28.06. 2016 жыл, хаттама №10)

Рецензенттер:

Қ.Н.Сарыбекова Тараз мемлекеттік педагогикалық институтының доценті, п.ғ.к.

Э.Т.Құрманалиева М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің доценті, п.ғ.к.

А.С.Ережебаева Тараз қаласының №35 «Ер Төстік» балабақшасының меңгерушісі

ISBN 978601-240-639-9

Әдістемелік құрал «Психология» және «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандығында оқитын колледж, институт, университет студенттеріне арналып жазылған. Психологтар түзету-дамыту жұмысы барысында ертегі терапиясын, тәрбиешілер 2-кінші топтың вариативті оқу бөліміне «Ертегілер елінде» оқу іс-әрекетін ендіріп қолдануына болады. Құралға енгізілген әдеби шығарма туындыларының образдарын сахналау, саусақ, көлеңке, қуыршақ театрлары арқылы көрсетуде балалардың сана-сезімі, тілі, эмоциялық дамуы, дүниетанымы қалыптасады.

ISBN 978601-240-639-9

© Керімбаева Р.К., Джайнакова К.К.,
Абдимұратова Г.К.
© Тараз 2017.

МАЗМҰНЫ

Түсінік хат.....	4
Жылдық жоспары.....	8
2-кінші топ балаларына арналған «Ертегілер елінде» оқу іс-әрекетінің перспективалық жоспары.....	10
Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінің технологиялық картасы.....	22
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	89

Түсінік хат

Еліміздің мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында тілдік-коммуникативтік күзретілугі қалыптасқан, шығармашыл тұлғаны дамыту мақсатын көздейді.

Ана тілінің базалық құндылықтарын меңгерген, мәдени әлеуметтік қатынасқа еркін түсе алатын, елгезек, жан-жақты қабілетті тұлғаны тәрбиелеу мектепке дейінгі білім беру жүйесінің негізгі міндеті.

Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қызығушылығын туындататын әрекет түрлері өте көп, атап өйткенде ойын, еңбек, оқу іс-әрекеттері, халық ауыз әдебиет үлгілерінің әр түрлі жанрлары т.б. Бірақ бұл шақта балалардың жас және жеке жара ерекшеліктеріне сай, балалар ертегілерді, ғажайып оқиғаларды өте жақсы көреді. Ертегі мазмұнына шын болмысымен, толық сенеді, кейде жылап жібереді, жаны ашиды, кейде шаттанып күлсе, рахаттана, масаттанып, мақтанып, ләззәт алады.

Ертегімен әуестену – бала табиғатына тән қасиет, ол баланың көргендерін танып-білуге, оған терең бойлауына көмектеседі. Баланың мұндай әуестігі ертегідегі болған оқиғаны түсінуге, білуге, көруге деген қызығушылығынан байқалады.

Балалардың ертегіні есту барысында «қайдан?», «неге?», «бұл не?», «неліктен?» және тағы басқа сұрақтар қоюы, оларда танымдық қызығушылықтың пайда болуымен байланыстыруға болады. Әрине, кішкентай баланың қойған мұндай сұрақтары белгілі дәрежеде, ертегі мазмұнына деген танымдық көзқарасты, білуге деген әуестікті көрсетеді. Дәлірек айтқанда, мұны танымдық қызығушылықтың бастауы деп есептеуге болады.

Балалардың қызығушылығы өздігімен дербес пайда болмайды, ол әлеуметтік ортаның, ересектердің ықпалымен қалыптасады. Балалардың қызығушылығы олардың жас және дербес ерекшеліктеріне байланысты болғандықтан, мәселен, оқу-тәрбие процесінде ертегіні пайдалануда өртүрлі жастағы балалардың өздеріне тән қызығушылығы болатынын ескеру қажет.

Ал, балалардың танымдық қызығушылығын оятуда ертегінің рөлін жақсы білу керек, оны үйрететін – ересектер. Ертегі

шындығын ұғып-білуге ұмтылудың бір көрінісі – балалардың сұрақ қойғыштығы. Есейе келе балалар тек ертегі туралы ғана емес, айналасындағы әлеуметтік көріністерден хабардар болғысы келеді. Олар ересектерден өз сұрақтарына жауап күтеді. Осыдан келіп, оның ізденісіне, білуге ұмтылысына педагогтар мен ата-аналар ерекше мұқияттылықпен қарауы керек.

Балалардың қоғамда алатын орны, ересектермен қарым-қатынасы, әлеуметтік өмірге араласуы, олардың өзіне ғана тән ішкі әлемі, қызығушылығы, қабылдауы, ойлауы, қиялы т.б. танымдық процестерін дамытуда ертегінің мәні зор.

Ертегі көркем-әдебиет шығармалары болғанымен, оның білімдік, тәрбиелік, дамытушылық маңызы зор. Ертегінің балаларға ұнау себебі халық шығармашылығының қарапайымдылығында, оның балалар психологиясына сәйкес келуіне байланысты.

Ертегі балалардың үйлесімді ақыл-ой дамуының, рухани-адамгершілік тәрбиесінің, эстетикалық тағамын қалыптастырудың негізгі құралы болып табылады. Ертегілердің арқасында балалардың жүрегінде керемет тамаша поэтикалық бейне орын алады, ақылдың дамуы фантазия мен сезімнің дамуымен қатарласа жүреді. Ертегілердің психологиялық маңыздылығы және олардың бала жанына ықпалы зор.

Ертегі дегеніміз, бейнелеп айтқанда, балалық ой мен сөздің шамшырағы. Балалар ертегіні тыңдайды және оған әуестенеді, өздері ойдан шығарады. Ертегіні ойдан шығару – педагог үшін балалармен рухани көзқараста болу болса, балалар үшін теңдесі жоқ ойдың қуанышына айналады. Ертегіні өмір оқулығы, оның терең идеясы баланы түрлі сезімге бөлейді. Қуаныш та, шаттық та, уайым-қайғы да – бәрі ертегі мазмұнынан табылады. Сондықтан балалардың ертегісіз өмір сүріп, өсіп-жетілуі мүмкін емес.

Қай халықтың болмасын ертегілері балалардың жас ерекшеліктеріне, мақсат-мүддесі мен талап-тілектеріне сай құрылады, өзінің тартымдылығымен, бейнелілігімен және сезімге ықпал етуімен айрықшаланады.

Ертегілердің мазмұнының бай болуы, оның көптеген кейіпкерлерді көрсету арқылы адамдардың жағымды-жағымсыз моральдық қасиеттерін (кішіпейілділік, әділеттілік, шыншылдық, ізеттілік, инабаттылық, қайырымдылық-қайырымсыздық,

зұлымдық, т.б.) ажырата білуге, әдемілікті сезіне, қабылдап, тани білуге үндейді.

Ертегілердің өзіндік құрылысы, көркемдік ерекшеліктеріне тоқталады, ертегінің қызықты да тартымды болуы ертектің әңгімесінің мәнерлі айтылуына байланысты екендігін ескертеді. Педагогтар балаларға ертегіні айтқанда немесе оқып бастағанда дауыс ырғағына ерекше мән беруі тиіс. («Баяғыда бір кедей болыпты, оның үш баласы болыпты», «Бұрынғы өткен заманда бір бай болыпты», «Ерте, ерте, ертеде, ешкі жүні бөртеде», «Баяғыда бір орманда», т.б.).

Ертегілердегі оқиғаларды осылайша бастап баяндау, оның тартымдылығын арттыра түседі. Ертегі айту шығармашылық өнерді, асқан шеберлікті талап етеді. Сан алуан ғажайып оқиғаға құрылған ертегілердің желісін бұзбай өрістете әңгімелеу, әрбір үзінділердің өзара байланыста болуын ескеру, оқиғаны қызықты етіп баяндау, ертегілердің әрбір кейіпкеріне лайықты мінездемелер беру, олардың бейнелерін тыңдаушының көз алдына елестету, әрқайсысының іс-әрекеттеріне қарай сөз қолдана білу, т.б. педагогтың алдына қойылған басты талап.

Сондықтан ұсынылып отырған әдістемелік құрал, ертегілер арқылы балалардың танымдық қызығушылығын дамытып, есте сақтау қабілеттерін, ой-өрісін, дүниетанымын, эстетикалық сезімін қалыптастыру мақсатын көздейді. Құралға енгізілген шағын көлемдегі ертегілерді балаларға түрлі театрлық (рөлге бөліп сахналау, көлеңке, саусак, қуыршақ) көріністе таныстыру жолын қарастырады. Ертегі мазмұнын осылайша түрлендіріп бейнелеу арқылы балаларда жоғары адамгершілік қасиеттерді насихаттау, жалқаулық, қорқақтық, мен-мендік сияқты қылықтардың жағымсыз әсері туралы түсінік беруді көздейді. Көркем шығарманы тыңдай білуге, оқылған шығарманың мазмұнынан алған әсерін тыңдаушыларға жеткізе білуге үйрету. Балаларды өз өмірінде кездескен нақты жағдайларды әңгімелеп беруге, естіген, теледидардан көрген ертегілерді айтып беруге, суреттерді, нақты заттарды, хайуаттарды, өсімдіктерді суреттей білуге, әңгімелесуге баулу. Көркем шығармаларда бейнеленген сезімдерді қуаныш, реніш, ашу-ыза өкіну, тандану, сыйлау сезімдерін сезіне білуге

үйрету. Түрлі жанрдағы әдеби шығармаларының сипатын, мазмұнын түсіне білуге жетелеу.

Әдістемелік құралға енгізілген ертегі мазмұны қызықты, көлемі шағын, тілі жеңіл, 3-4 жастағы балалардың жас және жеке дара ерекшеліктеріне сай іріктелініп алынып, құрастырылды.

Әдістемелік құрал «Психология» және «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандығында оқитын колледж, институт, университет студенттеріне арналып жазылған. Психологтар түзету-дамыту жұмысы барысында ертегі терапиясын, тәрбиешілер 2-кші топтың вариативті оқу бөліміне «Ертегілер елінде» оқу іс-әрекетін ендіріп қолдануына болады. Құралға енгізілген әдеби шығарма туындыларының образдарын сахналау, саусак, көлеңке, қуыршақ театрлары арқылы көрсетуде балалардың сана-сезімі, тілі, эмоциялық дамуы, дүниетанымы қалыптасады.

Әдістемелік құрал мазмұнына енгізілген ертегілер, балалардың ойын арқылы қарым-қатынас жасауына, оны тез және жеңіл қабылдауына мүмкіндік жасалған. Балаларды ертегілермен таныстыруда суреттер, ертегі кейіпкерлерінің атрибуттары, бейнетаспа арқылы слайдтар мен иллюстрациялар бойынша әңгімелеуді қамтамасыз етеді. Шағын өлеңдер мен халық ауыз әдебиеті шығармаларын жаттығуды, драмалық ойындар ұйымдастыруды және театрлық тәжірибе жинақтауды қарастырады.

Мақсаты: Мектеп жасына дейінгі балалардың ертегілерге танымдық қызығушылығын арттыру, тілдік-коммуникативтік күздіреттілігін қалыптастыру.

Міндеті:

1. Ертегілер арқылы балалардың сөздік қорын молайту, байланыстырып сөйлетуге үйрету.
2. Ертегілерді сахналау, кейіпкерлердің образдарын ашу.
3. Ертегі мазмұнын түсініп, жағымды-жағымсыз кейіпкерлерді ажырату, қиялдау қабілетін дамыту.
4. Балаларды қарым-қатынастың негізгі түрі – диалогты меңгеріп, 2-3 сөйлеммен пікірін жеткізуге дағдыландыру.
5. Қызықты тапсырмалар арқылы алған білімдерін тиянақтап бекіту.